

Nr 1 • 2023 Årgång 15

Blåsippan

Botaniska Föreningen i Västmanlands län

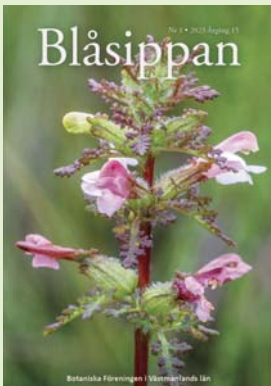
Innehåll

Hotet mot skogens arter ökar	3
Var med och fira Den biologiska mångfaldens dag.....	4
Välkommen till bioblitz i Norsa	8
Ett högst levande gravfält	11
Grusnejlika är rar i dubbel bemärkelse.....	12
Kärrspira – årets växt 2023	14
Årets växt 2022 – grönpyrola.....	15
Kaveldun – såsom hav av cigarrer	16
Vattenblink – en doldis näringsrik miljö.....	20
Andmat målar grönt i lugna vatten	22
Praktverk om vattenväxter	26
Ny i botanikens värld?	27
Mångfald bland vårens lökar i Västerås	28
Några angenäma fynd sommaren 2022	34
Floraväxteri i Västmanlands län 2022	38
Lika som bär	42
FOTOSyntesen	44
Föreningsinformation	47

Botaniska Föreningen
i Västmanlands län samarbetar
med Studieförbundet
Västmanland

Studie
främjandet

Studieförbundet är partipolitiskt,
fackligt och religiöst obundet.
Profilmråden är djur, natur, miljö
och kultur.
www.studieforamjandet.se/vastmanland

Blåsippan nr 1 2023, årgång 15

ISSN 2002-2883

Omslagsbild: Kärrspira *Pedicularis palustris*. Ytterängsmossen,
Ramnäs, 2022-07-19. Foto: Bengt Stridh

Övriga fotografier: Respektive artikelförfattare (om ej annat anges)

Blåsippan ges ut två gånger per år till medlemmar i Botaniska
Föreningen i Västmanlands län. Tidigare nummer: www.bfiv.se

Redaktion: Jan Petersson och Tina Nordberg

E-post för manus och bilder: blasisppan@yahoo.com

Tryck: Arkitektkopia, Eskilstuna, 2023

Hotet mot skogens arter ökar

Våren har haft en lite kall start. Men vårväxterna har kommit och om några dagar när detta skrivs har vi en utflykt i Västerås stad med en inriktning på vårlökar. Det blev lyckat ifjol och vi hoppas på en repris i år. Gjort en tur för några dagar sedan som gav snödroppe, både med normala blommor och med fyllda blommor, kvarstående grön snödroppe och turkisk snödroppe spridd några meter från plantering.

Utgången av valet i höstas har inneburit en rejäl nedmontering av den svenska politiken inom naturvård, klimat och energi med en häpnadsväckande fart. Naturvårdsverket skrev i januari att "Budgeten för 2023

innebär minskade anslag för skydd av och åtgärder för värdefull natur. För skötsel minskar budgeten med 931 miljoner kronor och för skydd är minskningen 550 miljoner kronor jämfört med 2022. Neddragningarna får stora konsekvenser för arbetet med naturvård, biologisk mångfald och friluftsliv."

Häromdagen kom en nyhet i SVT att 9 225 nyckelbiotoper på skogsmarker har dolts i Skogsstyrelsens karttjänster på begäran av skogsbolagen Stora Enso, Person Invest, Karl Hedin och Kopparfors. Ytterligare ett dråpslag mot att skydda skogens arter att

lägga till den sedan tidigare slaktade budgeten för att skydd av och åtgärder för värdefull natur.

SLU skrev i Rödlistan 2020 att "De viktigaste påverkansfaktorerna för Sveriges arter är avverkning och igenväxning. Cirka

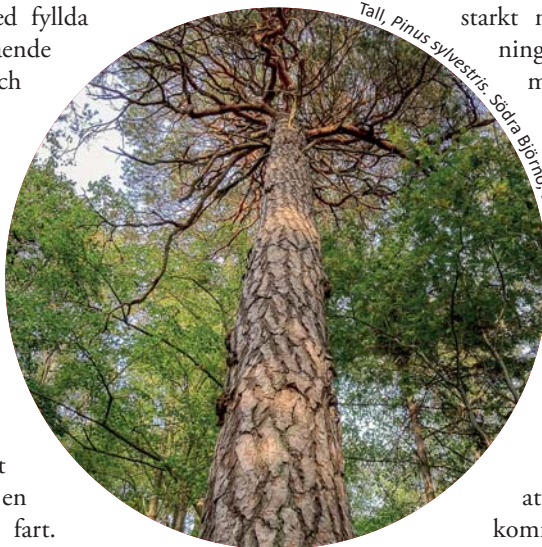
1 400 rödlistade arter påverkas starkt negativt av avverkning och ungefär lika många påverkas av igenväxning. Ett stort antal av de bedömda arterna är knutna till skogs- och jordbrukslandskapet."

Det SVT berättar om gör det ännu svårare för skogens arter. Det finns en risk att flera skogsbolag kommer att följa efter.

Det lär också innebära att nu kommer nyckelbiotoper att avverkas utan att någon reagerar. Miljörettsprofessor Jan Darpö vid Uppsala universitet säger att "Det kan inte tolkas på annat sätt än att man faktiskt vill avverka". Ja, hur ska man annars tolka önskan att dölja informationen om nyckelbiotoper?

I och med detta blir också den information som finns i Artportalen viktigare i naturvårdsfrågor. Ett sätt för dig att hjälpa till är att gå med i föreningens floraväxteri där vi bevakar utvecklingen för hotade och sällsynta arter av kärlväxter i länet.

Bengt Stridh, ordförande i BFIV

Tall, *Pinus sylvestris*. Södra Björns, 2021-10-01

Jordhumlor *Bombus* sp. och svävfluga, tillhörande familjen Bombyliidae besöker väddkrint *Centaurea scabiosa*.

Var med och fira

Den biologiska mångfaldens dag

Av Josefin Kjellberg

Den internationella dagen för biologisk mångfald instiftades av FN 1993 för att uppmärksamma betydelsen av biologisk mångfald. År 2017 introducerades dagen i Sverige, bland annat med hjälp av Erik Hansson och Rebecca Le Moine.

Biologisk mångfald handlar om att det behövs finnas många olika arter, liksom en genetisk mångfald inom arter så att de kan anpassa sig till och överleva olika förändringar i livsmiljön. Det behöver också finnas en mångfald av naturtyper där arterna kan leva, frodas och samspela som ekosystem.

Hoten mot biologisk mångfald är idag många och läget är allvarligt. Vårt förstörande av arters livsmiljöer, överexploatering (exempelvis vissa former av fiske), klimatförändringar, föroreningar och invasiva främmande arter utgör alla hot mot den biologiska mångfalden.

Ett litet ljus i mörkret är dock det nya globala ramverket för biologisk mångfald som antogs på FN-konferensen om biologisk mångfald i Montreal i december förra året. Vi har nu till 2030 på oss att skydda 30 procent av jordens yta (både på land och till havs) och restaurera 30 procent av de skadade ekosystemen. Givet att det finns miljontals andra arter så är det kanske inte för mycket begärt att vi låter dem dela på 30 procent, om vi som en enda art får 70 procent?

En dag att fröjdas åt fantastiska samspel

Den biologiska mångfaldens dag behövs kanske just på grund av det allvarliga läget som en högtidsdag – en dag där vi inte bara tänker på vad andra arter kan göra för nytta för oss människor, utan där vi också hyllar och fascineras av alla fantastiska arter och deras samspel.

22 maj 2023

Makaonfjärils-larver *Papilio machaon* kalasar på strandkvanne *Angelica archangelica* subsp. *littoralis*. Bilden är tagen vid Furildén på Gotland.

Blommornas och binas samspel känner ju de flesta till. Växterna är beroende av pollinerande insekter för sin reproduktion, inte bara ståtliga fjärilar och gulliga humlor utan även en rad snygga skalbaggar och charmiga tvåvingar förtjänar att uppmärksammas

för sina livsviktiga insatser. Insekterna är i sin tur beroende av växterna, och inte bara av nektar och pollen utan hungriga insekts-larver äter också växternas blad och stjälkar. Vissa arter är bundna till en eller ett fåtal så kallade värdväxter. Om växten försvinner, försvinner insekten.

Storsileshår *Drosera anglica*. Skymtas kanske en insekt i ett av de ihoprullade bladen?

Ibland är det inte insekterna som äter växterna utan tvärtom. I Sverige har vi till exempel flera arter av sileshår *Drosera*, som fångar insekter i de klibbiga dropparna som sitter på bladens "tentakler" (glandelhår). Insekten fastnar i dropparna, bladet rullar ihop sig, och växten utsöndrar enzymer för att smälta ner och kunna tillgodogöra sig näringen från insekten. En ganska listig strategi om man råkar växa på en näringsfattig plats!

Även tätörter *Pinguicula* och bläddror *Utricularia* drygar ut kosten med insekter. Bläddror har fångstblåsor i vilka det råder undertryck. När förbipasserande vatten-

Påfågelläga *Aglais io* på sälg *Salix caprea*. Sälgen är med sin tidiga blomning en viktig födokälla för vårens insekter.

levande små djur rör vid ”känselfåren” i blåsornas mynning öppnas blåsan – och insekten sugts in och blir skrovmlig.

Våra vedartade vänner träden måste slutligen få ett hedersomnämmande när vi pratar om växter och biologisk mångfald. Under hela sin livscykel ger de på olika sätt liv till hundratals arter av insekter samt även svampar, fåglar och ett och annat däggdjur.

Var med och fira med floraväkteri

Botaniska föreningen kommer att högtidlighålla den biologiska mångfaldens dag genom en floraväktarutflykt. Floraväktarna är en del av arbetet för den biologiska mångfalden. Genom att bevaka hotade växter bidrar vi med viktig kunskap om deras tillstånd, kunskap som kan utgöra underlag i naturvårdsarbetet. Ett utmärkt sätt att vara med och göra något konkret för den biologiska mångfalden med andra ord!

Så boka in kvällen den 22 maj om du vill följa med på floraväktarutflykt och fira biologisk mångfald. Inga förkunskaper behövs – alla är varmt välkomna att följa med.

Tid och plats för utflykten annonseras i kalendariet på hemsidan (www.bfiv.se) och i Facebook-gruppen Vilda växter i Västmanland.

Hoppas vi ses!

Lästips:

Antonellis, Alexandre. *Ett dolt universum. Jordens okända biologiska mångfald*. 2022. Natur & Kultur.

Emtenäs, Martin. *Tusen och 1 art*. 2022. Bonnier Fakta.

Välkommen till bioblitz i Norsa

Av Per Jonsson

Fram med kalendern och boka den 10 juni för årets bioblitz, denna gång vid Norsa haagar, Köping!

Bioblitz är att under en begränsad tid i ett begränsat område försöka artbestämma så många växt- och djurarter som möjligt. Alla är välkomna och ett viktigt syfte är att förhoppningsvis väcka ännu mera intresse för den biologiska mångfalden hos den breda allmänheten.

Hoppas det kan vara av intresse för er att få veta en del om Norsa. Jag vet dessutom att många av er har ett brett naturintresse.

Norsa är ett område med en historia som faktiskt är kantad av en infekterad naturvårdsstrid. Beläget cirka tre kilometer sydst om stadskärnan. Långt bakåt i tiden slättermark som övergick till betesmark. Idag är det stutar och kvigor som sköter hävden. Många olika naturtyper kännetecknar Norsa.

Platsen betraktades bakåt i tiden som en av mellansveriges förnämsta fågellokaler. Då kom beslutet att ett oljebergtrum skulle tillskapas för beredskapslager av olja. Sprängstenen skulle bli en pir som förlängning av hamnen. Köping växte. Fågelskådarnas för-

Darrgräs *Briza media*. Foto: Tina Nordberg

träffliga utsiktsskulle strax väster Norsabäck-
en sprängdes bort. Allt detta väckte protes-
ter och då är vi inne i mitten av 1960-talet.
Svensk ornitologis maestro Erik Rosenberg,
Örebro, kom för att försöka få de kommu-
nala makthavarna att besinna sig. Förgäves,
nu växte ändå inte Köping som planerat.
Arbetet med piren avstannade men sten och
jordmassor låg där dom låg.

Dåvarande Köpings biologiska förening
fick 1970, som kompensation, ett fågel-
torn uppsatt en bit bort med utsikt mot
Mälaren. Ytterligare en kompensation kom
1981. Lindöberget blev naturreservat med
kommunen som förvaltare, och med tanken
att på vallen kunna gå från Norsa hagar till
Lindöberget. Broanslutning skulle behöva
byggas över den breda Ståholmsbäcken och
där strandade den tanken.

Ären rullar på. Helt plötsligt tog ärendet
Norsa en glädjande vändning. Kommunen
beslöt att sten och upplag skulle tas bort och
området återställas till betad våtmark. Lycka!
Maj 2005 invigning. Det gamla tornet för
länge sedan rivet och i stället stod ett ny-
byggt fågeltorn/väderskydd nära våtmarken
och dess vadarestrand. Idag kan man för öv-
rigt i Norsa på olika ställen se uppstickande
breda rör med bas-
tanta låsanordning-
ar. Statens Geolo-
giska Undersökning,
SGU, kommer årlig-
gen och kontrollerar
att grundvattnet inte
är påverkat av oljeberggrummets tidigare när-
varo.

Norsa är mest känt för fågellivet, bron-
sibis *Plegadis falcinellus* och tjockfot *Burhi-
nus oedicnemus*, är exempel på rariteter som
rastat. Pilgrimsfalken *Falco peregrinus*, som
anses vara världens snabbaste djur, jagar över
våtmarken. Vid en årlig fågeltornskamp en

Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*. Foto: Tina Nordberg

dag i maj bland nordiska fågeltorn, delade
Norsa första platsen bland de svenska torn-
en tillsammans med Södra Lundtornet på
Öland.

Småkrypslivet är aktivt. Hopprätvingar,
fjärilar, trollsländor, steklar bland mycket
annat. Även några fina snäckor kan väl räk-
nas till småkrypen.
Gallbildningar kan
studeras.

En mer udda
uppenbarelse ur
däggdjursfaunan
kan ses ibland när
mörkret fallit. Nordfladdermusen *Eptesicus
nilssonii*, i sin typiska jaktflykt 5–10 meter
över marken.

När dom botaniskt intresserade släp-
per loss bland kärlväxterna i hagarna och
dess omgivning den 10 juni, blir säkert re-
sultatet en knippe av mångfald. Ett urval:
Låsbräknar kallas för ormbunkarnas Rolls

Norsa hagar - 10 juni 2023
BioBlitz
Västmanland

Royce. Här representerad av månlåsbräken *Botrychium lunaria*, som finns på åtminstone tre dellokaler. Darrgräs *Briza media*, får bli representant för stråväxterna (gräs, halvgräs, tågväxter). Darrgräs gynnas av bra hävd, det vill säga bete och slåtter.

Vår nationalblomma, liten blåklocka *Campanula rotundifolia*, är säkert på plats. Likaså grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*. Utmaningar finns det gott om. Fibblor är en sådan. Här representerad av stänkfibbla *Hieracium basifolium*. Bland utmaningarna platsar även en samling kryptogamer, lavar, mossor och alger. Svampriket levererar, bland annat tickor.

Längst upp i en hage står en riktig pärla, Norra torpet. Historiskt från att där har varit ett soldattorp står där nu ett boningshus från 1850-talet. Kommunen förvaltar och försöker få till det i en tidstypisk anda med bland annat material och byggnadsteknik. Rabatternas perenner är tidstypiska med en örtagård där det odlas krydd- och medicinalväxter. Vilken oas!

Avslutningsvis, finns det nu ett medborgarförslag att Norsa skall bli naturreservat. Det finns en oro hos oss naturvänner att den påbörjade muddringen av Köpingsån kan påverka området.

Jag strövar ofta i Norsa. Mer än en gång har en snok *Natrix natrix* korsat min väg. Den tänker säkert så här om mig: "Är du här och snokar nu igen". Vi alla får ta på oss den rollen den 10 juni under avslappnade och gemytliga former.

Referenser:

Bärlagsbladet, gamla urklipp.

Återberättande från nu avlidna naturprofiler.

Egna strövtåg i markerna.

Månlåsbräken *Botrychium lunaria*. Foto: Per Jonsson

Ett högst levande gravfält

Av Per Jonsson

Jag vet inte om ni, liksom jag, attraheras av naturplatser med följande kriterier: Levererar intressanta arter, lättillgängligt, lättgäng-
et, inte så vidsträckt. Alltså, ett sevärt "har du vägarna förbi så titta in"-område.

Norsa gravfält, Köping, är en sådan plats. Kulturhistoria på köpet, dessutom. Båtgravfält från yngre järnåldern (400–1050 e.Kr.). I en grävd grop sänkte dom en båt med den döde i. Förutom Norsa båtgravfält finns ett till i Västmanland. Vid en utgrävning visade det sig vara en ung flicka som blev gravsatt i Norsa under 700-talet e.Kr.

Berggrunden äldre granit, mest gnejsgranit. Svampfynden tyder på kalkrik jord. Det är just svamp som gör områdets 150x50 meter så intressant.

Många passerar platsen på väg ner till väderskyddet Norsa eller till Norsa hagar. Få stannar till. Vi är ändå fem personer som regelbundet brukar besöka platsen, Tina, Kenneth, Yvonne, Jorma och jag. Vi hör av oss till varandra om något speciellt visar sig. Jag ska inte trötta ut er med att rabbla upp alla svamparter som setts, men stannar till vid några:

Svaveltickan *Laetiporus sulphureus* ser man först. Fruktkroppens gulröda ovansida och ett lysande svavelgult porlager blir som en sol som välkomnar besökaren. "Chicken of the wood" (skogskycklingen) säger dom i England och USA. Passande namn även med tanke på

smaken. Ej att förväxla med koralltickan *Gri-fola frondosa*, som kallas "Hen of the wood" (skogshönan). Med lite fantasi tycks den likna fjädrar som ruggats. Den kan för övrigt ses på naturreservatet Lindöberget, som fågelvägen ligger rätt nära Norsa.

Åter till gravfältet. Gul rot-skål *Sowerbyella imperialis* (NT), påträffades 2018 av Tina och Kenneth Nordberg. Ny art för Västmanland, (se Blåsippan 2–2018). Året därpå var det dax igen med en ny art för Västmanland. Makarna Nordberg hittade parkhattmurkla *Helvella bicolor* (se Blåsippan 2–2019). På tal om murklor, vit hattmurkla *Helvella crispa* ses ofta under perioden september – november. Som mest har jag räknat till 133 fruktkroppar.

Murklor har ett säreget utseende. En annan svampgrupp med originellt utseende är jordstjärnorna. Förra året såg jag där kamjordstjärna, *Geastrum pectinatum*, samt även fransig jordstjärna, *Geastrum fimbriatum*. Det lär finnas 22 arter jordstjärnor i Sverige, varav 15 är rödlistade.

Jag känner vördnad när jag går på gravfältet. Kan inte låta bli att tänka på dom som då rörde sig där. Undra vad dom skulle tänka om oss som cirka 1300 år senare går där och letar svampars fruktkroppar... Vilket spännande möte det skulle va!

Grusnejlika är rar i dubbel bemärkelse

Av Einar Marklund

Strax norr om Surahammar finns en grusad parkeringsplats där jag har parkerat många gånger under årens lopp för hundpromenader. I somras fick jag av någon anledning skäl att böja mig ner och granska marken på parkeringsplatsen när jag klev ur bilen och fick då till min överraskning syn på en liten prydlig, ljusrosa blomma, grusnejlika *Gypsophila muralis*. Den visade sig vara spridd längs hela ena sidan av parkeringsplatsen, på en sträcka av drygt 20 meter. Någon lite större tuva och massor av små plantor, en del med enstaka blommor en del bara som skott, ett par centimeter höga.

I Västmanland har grusnejlika sedan 1700-talet påträffats på ett fåtal lokaler huvudsakligen på Badelundaåsen nära Västerås. I Västmanlands flora skriver Malmgren (1982): ”Utdöende. Hotas på sin sista lok.

av igenväxn”. Så är nu lyckligtvis inte fallet. Under 2000-talet har den påträffats på några nya lokaler. De är spridda men tre av dem är belägna i gamla grustag på Badelundaåsen.

Grusnejlika är en liten späd ettårig växt som växer på mager kalkfattig grusmark, helst lite fuktig. Miljöerna är i nästan uteslutande människoskapade, grustag, brukningsvägar, gårdsplaner eller parkeringsplatser som utsätts för någon form av slitage. Grusnejlika är mycket konkurrenssvag och kräver barmarksfläckar och ljus för att kunna leva kvar. Den är rödlistad som starkt hotad (EN). Samtliga sju lokaler i länet är naturligtvis registrerade i floraväxteriet.

Grusnejlika finns numera också att köpa som frö, vilket innebär att man aldrig helt kan utesluta utkast av trädgårdsväxter eller trädgårdsjord. På lokalen i Surahammar

Tuva av grusnejlika, på grusplan norr om Surahammar, 2022-08-09. Observera miniplantorna.

Grusnejlika inpackad för avporträttering.

finns stugbebyggelse i närheten men ingenting i vegetationen som tyder på att man använt parkeringsplatsen som trädgårdstipp. Men hundraprocentigt säker kan man ju aldrig vara när det finns bebyggelse i närheten. Fjärrspridning från odling är mindre sannolik då nejlikfröna knappast ingår i den luftplanktonmassa av sporer och frön som driver omkring med vindarna. Fordon och grustransporter är mest sannolika som fröspridare. Åsgrus kanske har hämtats från någon grustäkt som har hyst grusnejlika. Framtiden får utvisa om lokalen blir bestående.

Oansenligheten gör att växten kan vara förbisedd. Så nästa gång du befinner dig på en äldre och sliten grusplan, leta rätt på lite fuktigare partier med finkornigt grus, böj dig ner och spana efter små blekrosa blommor med röda strimmor på kronbladen. Utan blommor lär det vara mycket svårt att hitta grusnejlika då blad och grenverk är synnerligen diskreta. Den blommar från juli till långt in på hösten. På ”min” lokal fanns någon enstaka blomma så sent som den 11 november.

Det vetenskapliga släktnamnet *Gypsophila* kommer från grekiskan och betyder ”den som gillar gips”. Gips finns på flera håll i berggrunden i Mellan- och Sydeuropa och är till skillnad från det besläktade mineralet kalksten kemiskt indifferent och därför lämpligt substrat för en kalkskyende växt. Då gips

saknas i Skandinavien får man väl anta att Linné som namngivit släktet baserat namnet på något syd- eller mellaneuropeiskt fynd. Artnamnet *muralis* betyder helt enkelt ”växer vid eller på murar”. Avser då antagligen gips- och inte cementfogade eller -putsade murar.

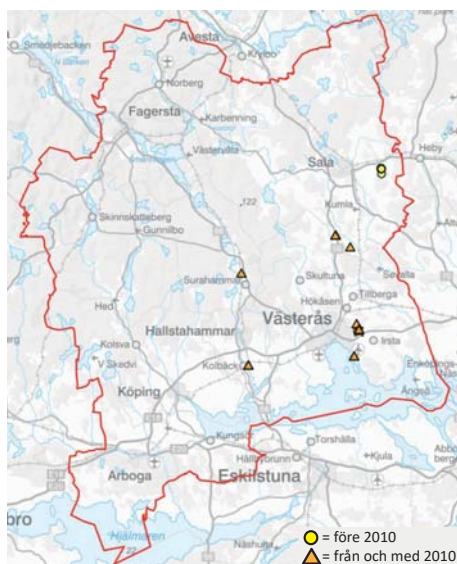
Referenser:

Malmgren, Ulf 1982: Västmanlands flora.

Artfakta. Artdatabanken

Den virtuella floran: Arkiv

Wikipedia

Fynd av grusnejlika i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Kartuttag 2023-03-12.

Kärrensipa. Öketjärnen, Virsbo, 2020-08-03.

Kärrensipa – årets växt 2023

Av Bo Eriksson (text) & Tom Säuström (foto)

Kärrensipa *Pedicularis palustris* är av Svenska Botaniska Föreningen utsedd till årets växt 2023. Lägg in dina fynd i Artportalen och gärna med foton för att visa att det rätt art. Ange antalet plantor, beskriv biotopen och ange om det föreligger något uppenbart hot mot lokalen.

Den växer ganska vanligt – sällsynt på våtmark, i kärr, våtängar, stränder, gölkanter och fuktsänkor i betesmark. Den är tvåårig och blommar i maj – juli.

Det kan vara en god idé att även besöka lokalerna från 1900-talet, såvida de inte dikats eller på annat sätt förstörts. Om lokalerna är intakta torde kärrensipa finnas kvar.

Fynd av kärrensipa i länet, inlagda i Artportalen.

Kommun	2009 –2022	2000 –2009	1970 –1999
Arboga	0	0	0
Köping	0	0	4
Kungsör	0	0	2
Hallstahammar	2	2	2
Skinnskatteberg	4	5	6
Surahammar	12	13	0
Västerås	14	15	2
Sala	9	14	14
Fagersta	2	3	8
Norberg	12	13	8

Årets växt 2022 – grönpyrola

Av Bo Eriksson (text) & SMY Widhe (foto)

Grönpyrola *Pyrola chlorantha* rapporterades under 2022 på 27 lokaler i Västmanlands län. Rapporterna omfattar 554 plantor, plus 4 kvadratmeter och 25 kvadratdecimeter.

Arten rapporterades endast från Arboga, Sala, Surahammar och Västerås. Den bör dock ha gått att finna i nästan hela länet.

Fynden har rapporterats av 14 personer och 2 medobservatörer.

Rapporter 2022

Arboga: 2 lokaler, 40 plantor plus noterad. Frida Olson och Ralf Lundmark

Sala: 8 lokaler, 127 plantor plus noterad. Kalle Källebrink, Liam Sebestyén, Philipp Weiss, Henrik Berg, Zombor Karolyi, Patrick Fritzson och Björn Bråvander

Surahammar: 11 lokaler, 336 plantor plus 2 kvadratmeter och 5 kvadratdecimeter. Tom Sävström, Einar Marklund, Sören Larsson (plus Pia Hagfors och Bengt Eriksson)

Västerås: 6 lokaler, 51 plantor, 2 kvadratmeter plus noterad. Tom Sävström, Henrik Berg, Bengt Stridh och Samuel Johnson.

Grönpyrola. Kottmosskogen Fagersta, 2015-06-25.

Bredkaveldun (vänster)
och smalkaveldun (höger).
Hamre dagvattendamm,
2022-08-26.

Kaveldun – såsom hav av cigarrer

Av Bengt Stridh

I Västmanland finns bredkaveldun *Typha latifolia*, smalkaveldun *Typha angustifolia* och inplanterad, trolig kanelkaveldun *Typha laxmannii*.

Bredkaveldun

Bredkaveldun är den vanligaste arten av våra kaveldun och den är idag vitt spridd i länet. Intressant är att Ulf Malmgren i Västmanlands flora anger att ”Om än något förbisedd, var arten uppenbarligen mycket ovanlig under 1800-talet. Saknades tydligen i Bergslagen och nästan hela Skogsläglandet”. Man lägger märke till de tjocka mörkbruna honkolvarna. Den mer diskreta hankolven sitter ovanför honkolven utan mellanrum till honkolven. Bredkaveldun är kvävegynnad och växer i allehanda våta miljöer som sjöstränder, åar, dammar, diken och vägdkiken.

Smalkaveldun

Smalkaveldun har tunnare bruna hankolvar med hankolv som sitter åtskild från honkolven. Det brukar inte vara något problem att särskilja bred- och smalkaveldun även på lite håll med hjälp av hankolvarnas utseende. Smalkaveldun har dessutom smalare blad än bredkaveldun vilket man lägger märke till på nära håll.

Smalkaveldun är i vårt län vanligast vid Mälaren. Där växer den typiskt i utkanten av vassbälten mot öppet vatten och kan där bilda stora bestånd. I Västmanlands flora anges att den gärna växer på cirka 1–1,5 meter djupt vatten, vilket stämmer bra med mina fynd. Bredkaveldun växer vanligen på grundare vatten än smalkaveldun och det är därför ovanligt att man ser båda arterna sida vid sida i Mälaren.

Bredkaveldun. Rudöklippan, Asköviken, Västerås, 2020-08-23.

Smalkaveldun. Stavholmen, Galten, Mälaren, 2023-01-21.

Då smalkaveldun speciellt i Mälaren står långt ut i vassbältena kan den vara svår att upptäcka från sjöstranden. Från sjösidan är den däremot lätt att upptäcka. Det har visat sig att den lämpar sig väl att titta efter när jag åker långfärdsskridsko. Har på så sätt registrerat åtskilliga förekomster, främst vid Mäla-

Kanelkaveldun. Dagvattendamm Rocklunda, Västerås, 2018-09-05

ren men även i flera sjöar norrut. Då isarna är väl bäriga och snöfria kan man på så sätt inventera en hel sjö utan något större besvär.

Hybrid

Det finns inga fynd av hybriden mellan smalkaveldun och bredkaveldun från länet i Artportalen. Däremot anger Västmanlands flora två fynd nära Västerås av denna hybrid, vid Västra Holmen 1937-1954 utan något fynd av föräldrarterna i närheten och vid Björnöhalsen i Hässlösundet 1959. I Hässlösundet finns stora bestånd av smalkaveldun så kan vara idé att leta mera efter hybriderna där.

Kanelkaveldun

En joker bland kaveldunerna är den som står i en anlagd dagvattendamm vid Rocklunda idrottsarena i Västerås. I dammen står förutom bredkaveldun även bestånd av ett kaveldun som avviker från smal- och bredkaveldun. Noterade den första gången 2018 när jag promenerade förbi på väg till dåvarande Mälardalens högskola (nu universitet). Den har korta, breda honkolvar och långa åtskilda hankolvar samt har smala blad. Funderade på om det

möjlig kunde vara en hybrid, men enligt diskussion i Facebookgruppen Los Adventivos och nyckeln för kaveldun på tyska sidan "Flora-de: Flora von Deutschland" verkar det vara kanelkaveldun, men de belägg jag tagit bör kontrolleras. Min tro är att man planterat in växter i denna anlagda dagvattendamm med bland annat blomvass *Butomus umbellatus*, säv *Schoenoplectus lacustris* och slokstarr *Carex pseudocyperus*. Dessutom upptäcktes den för länet främmande brokiris *Iris versicolor* i dammen av Markus Rehnberg 2019, vilket definitivt tyder på inplantering. Det är oklart om kanelkaveldun är medvetet inplanterad eller ofrivilligt inkommen om man planterat in andra växter. Det verkar osannolikt att den spontant skulle ha inkommit i denna damm. Kanelkaveldun har i övrigt bara svenska fynd i Halmstad (2011–2023) och i Vellinge (2019–2022) enligt Artportalen.

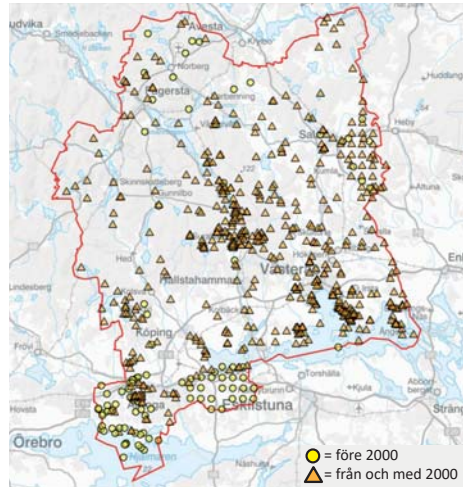
Användning

I boken "Vilda växter som mat & medicin" kan man läsa följande om bredkaveldun:

"Kaveldunet är en fantastisk växt. Den har så många användningsområden att den i Nordamerika fått namnet träskmarkernas snabbköp. Den har använts frekvent av alla indianer i Nordamerika inklusive Mexico. Amerikanska botanister har propagerat för att kaveldunet skall odlas som gröda. Bland kosackerna vid floden Don har den kallats kosacksparis."

Samma bok berättar att bredkaveldun också kan användas som föda: "Märgen i rotstocken, skotten på rotstocken och den inre delen av bladskottets bas är mycket energirik föda. Även den omogna blomkolven kan ätas när den är grön och omges av ett skyddande bladhölje."

Boken berättar vidare att fröhåren, alltså dunet, kan användas som "isoleringsmaterial i kläder, skor och sovalster, även som bomull för sårvård och dylikt". Även bladen kan användas, exempelvis flätas till mattor och tak.

Fynd av bredkaveldun i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Den är säkert vanligare än vad kartan visar, då man inte lägger in varje fynd i Artportalen. Kartuttag 2023-03-05.

Fynd av smalkaveldun i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Kartuttag 2023-03-05.

Referenser:

Los Adventivos <https://www.facebook.com/groups/losadventivos/permalink/2112866542057297/>

Flora-de: Flora von Deutschland <http://www.blumeninschwaben.de/Einkeimblaetrige/typha.htm#5>

Stefan Källan. Vilda växter som mat & medicin. ICA bokförlag 1997.

Ulf Malmgren. Västmanlands flora. 1982.

Vattenblink – en doldis i näringsrik miljö

Av Bengt Stridh

När Dennis Nyström, Josefin Kjellberg och jag botaniserade vid Björnöhalsen vid Hässlösundet i Västerås den 6 november i fjol fann vi vattenblink *Hottonia palustris*. Bladen var helt nedsänkta i vattnet som de brukar vara och trots det sena datumet var de helt gröna. Vattenblink har relativt få fynd i länet, men den är troligen förbisedd. Det nedsänkta växtsättet och att man sällan ser den blomma gör att man lätt kan gå förbi den.

Ulf Malmgren skriver i Västmanlands flora ”Vattenväxt, vanligen submers på grunt vatten i skyddat läge i eutrofa, ofta starkt auxotroferade sjöar, bäckar, åar och kärrpölar eller i kulturskapade vattensamlingar (dammar, större diken, vattengropar, kärrkanaler med mera)”. Dock har auxotrofen betydelse som inte stämmer in i sammanhanget. För att reda ut frågan tog jag hjälp

Vattenblink har sin blomningstid i maj–juli. Skurusund, 2019-06-25.

av Torbjörn Tyler i Lund, som förmodar att Malmgren i stället avsett att skriva eutroferade, med betydelsen ”av människan eutroferade” – i mer dagligt tal övergödda.

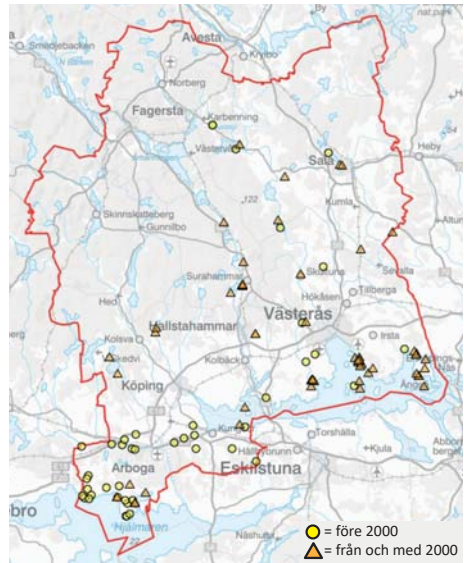

Vattenblink i delvis uttorkat klubbalkärr med stående vatten. Den täckte mer än 100 kvadratmeter och var en karaktärsart i kärret. Nordväst om Långholmens brygga, Ångsö, 2019-06-25.

Vattenblink växer ofta i täta bestånd som tillsammans med de parflikiga bladen ger ett karakteristiskt utseende. Blommorna och dess pollinering är lite speciell. Virtuella floran anger att ”Blommorna är stora, vita eller blekrosa med utbredd bräm och smalt kronrör. Stödbladet är smala. Stiftet varierar i längd hos olika exemplar, vissa har kort stift, andra långt, detta fenomen kallas heterostyli och förekommer också bland annat hos släktet vivor (*Primula*).”

Heterostyli innebär att en insekt inte kan pollinera blomman den sitter i med blommandes eget pollen, vilket är ett sätt att undvika självpollinering och gynna korspollinering mellan olika blommor

I den utmärkta boken Danmarks vandplanter kan man läsa att ”Da en enkelte planter kun har en type blomster, vil insekter som besøger blomsterne for at få nektar, få afsat pollen på forskellige steder af kroppen alt efter hvilken plante de besøger. De vil kun kunne bestøve planter af modsat type end den først besøgte og derved till en vis grad hindre selbestøvning.”

Fynd av vattenblink i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Kartuttag 2023-03-05.

Referenser:

Virtuella floran. <http://linnaeus.nrm.se/flora/di/primula/hotto/hottpal.html> (webbplats under omkonstruktion)

Danmarks vandplanter. BFN's Forlag. 2017.

Ulf Malmgren. Västmanlands flora. 1982.

Vattenblink vill ha grunda och ganska näringsrika vatten. Såvida växtplatsen inte är uttorkad växer bladen under vattenytan. Nordväst om Långholmens brygga, Ängsö, 2019-06-25.

Andmat målar grönt
i lugna vatten

Av Bengt Stridh

I Västmanlands län och landskap är fyra arter av andmat påträffade. Det är sorterade i vanlighet andmat *Lemna minor*, stor andmat *Spirodela polyrhiza*, korsandmat *Lemna trisulca* och kupandmat *Lemna gibba*. Man finner arterna i näringsrika lugna vatten där de flyter på vattenytan eller som nedsänkt under vattenytan (korsandmat).

Andmat

Andmat är den i särklass vanligaste av arterna i Västmanland. Med en storlek på 2–5 millimeter tillhör andmat de minsta arterna av kärlevväxter i Sverige. Men vid gynnsamma förhållanden kan den bilda stora gröna flytande mattor på vattenytan och är då lätt att upptäcka. I andra fall kanske man bara ser några enstaka plantor och den är då svårare att se på grund av dess litenhet. Varje bladskiva har en rottråd och några stycken bladskivor hänger vanligen tillsammans. Blommorna kommer på bladskivans ovansida, men jag har aldrig sett blommorna, så vet inte hur vanligt det är att man hittar blommande andmat hos oss.

←
Matta av andmat och storandmat.
Gamla ångkraftverket, Västerås,
2020-07-21.

Andmat. Dyudden, Gäddeholm, 2010-07-06.

Stor andmat

Stor andmat hittar man flytande på vattenytan tillsammans med andmat. Man lägger märke till att bladskivorna är större, 4–8 millimeter, och undersidan är vanligen röd till skillnad från andmat som vanligen är grön på undersidan. På bladens undersida är det ett knippe av 5–15 rottrådar.

Korsandmat

Korsandmat är betydligt svårare att upptäcka än andmat och stor andmat. Det beror på att den är nedsänkt under vattenytan. Nordens flora anger dock att blommande skott flyter på vattnet. Om man fiskar runt lite med handen under vattenytan där man hittar andmat kan man mycket väl finna även korsandmat. Bladskivorna är avlånga och kantigare, till skillnad från de runda bladskivorna av andmat och stor andmat, så det är inga problem med artbestämningen. På grund av växtsättet är den sannolikt förbisedd och är därför troligen vanligare än vad utbredningskartan från Artportalen visar.

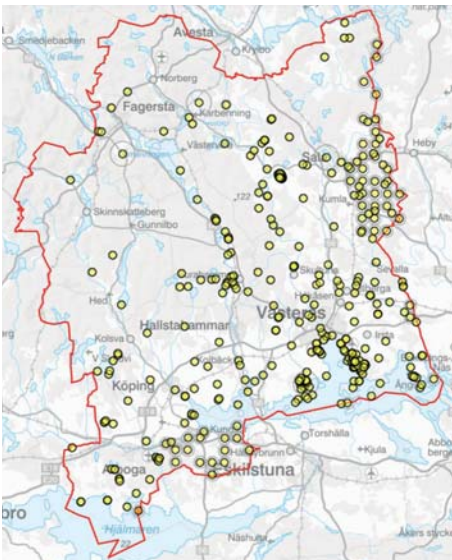
Stor andmat tillsammans med andmat. Askövikén, 2019-09-21.

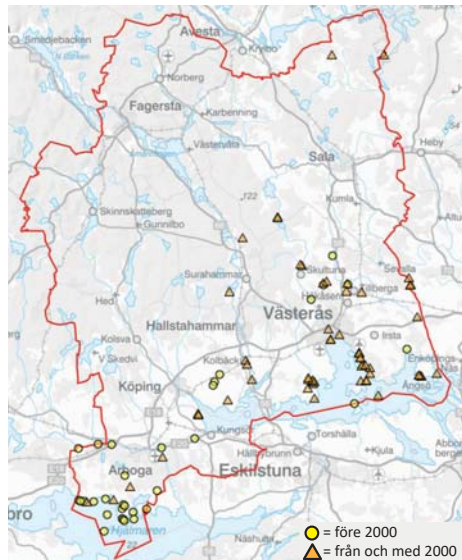
Korsandmat i Hässlösundet, Västerås, 2017-09-30.

Korsandmat, nedsänkt, och andmat, flytande på vattenytan. Trådarängarna, Gäddeholm, 2011-09-24.

Fynd av andmat i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Kartuttag 2023-03-12.

Fynd av stor andmat i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Kartuttag 2023-03-12.

Kupandmat

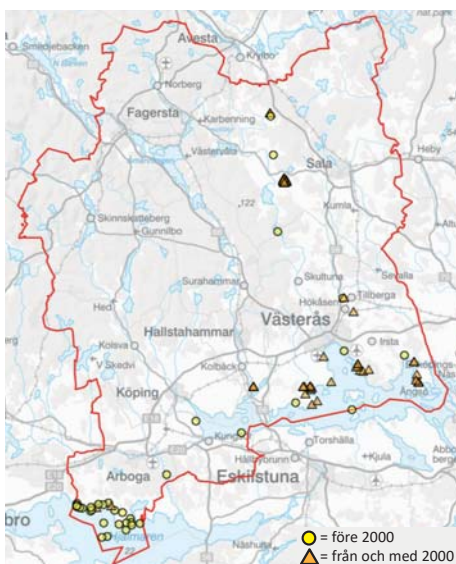
Kupandmat växer tillsammans med andmat, är i samma storlek, har också en rottråd men bladskivan är undertill stark välvd och uppges ofta vara rödaktig framåt hösten enligt Nordens flora. Blommar mycket sällan.

Ulf Malmgren anger i Västmanlands flora (1982) att den växer i ”hypereutrofa småvatten (dammar, vanligen vid bebyggelse och ladugårdar)” och att den är fågelspridd. De senaste fynden av kupandmat i Västmanland är från 1977 i Munktorp vid Gränby (källdamm vid ladugårdsbacke) och Överskälby (gammal grund damm i hästhage), så det finns anledning att leta efter den på dessa lokaler. Det finns även fynd före 1920 men där överallt utgången enligt Malmgren.

Andra arter

I Sverige är flera andra arter av andmat sällsynt påträffade som amerikansk dvärgandmat *Wolffia columbiana* (Skåne), dvärg-

andmat *Wolffia arrhiza* (Skåne), japansk andmat *Lemna japonica*, kölandmat *Lemna minuta* och röd andmat *Lemna turionifera*. Dvärgandmat uppges vara Europas och världens minsta kärllväxt, med 0,5–1,5 millimeter långa bladskivor. Det är möjligt att någon av dessa arter skulle kunna dyka upp i Västmanland också. Man kan tänka sig att de skulle kunna spridas med sjöfåglar eller spridning med inplanterade vattenväxter i dammar eller i växthus. Av dessa arter är röd andmat den mest spridda i Sverige och därmed den som troligast skulle kunna dyka upp i Västmanland. Trots namnet är den inte speciellt röd. Nordens flora uppger att bladskivans ovansida är mattgrön och undersidan rödpigmenterad, med bladstorlek 2–3 millimeter.

Fynd av korsandmat i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Kartuttag 2023-03-12.

Fynd av kupandmat i Västmanlands län, inlagda i Artportalen. Alla fynd är från 1977. Kartuttag 2023-03-12.

Praktverk om vattenväxter

För den som vill studera vattenväxter är ett boktips "Danmarks vandplanter" från BFN's Forlag 2017. En svensk översättning av texten på bokens baksida har gjorts av Naturbutiken: "Danmarks vattenväxter beskriver i text, fotografier och med illustrationer alla kända danska vattenlevande växter och sötvattengröna alger i ordningen *Characeae* (kransnålgälar), samt ett stort urval av kärrväxter, mossor, levermossor och makroalger. Med illustrerade nycklar, många fotografier, exakta beskrivningar och distributionskartor, sammanställer boken den senaste kunskapen om vattenväxter i Danmark."

Varje art presenteras utförligt på ett uppslag med text, färgbilder och svartvita teckningar. Till varje släkte med fler än ett par arter finns utförliga bestämningsnycklar. För varje art nämns under "Kendetegn och lignende arter" vilka förväxlingsarter som kan finnas, vilket är värdefullt. Texten är på danska som kan vara lite ovant, men man vänjer sig och om det kniper kan man använda Google översätt.

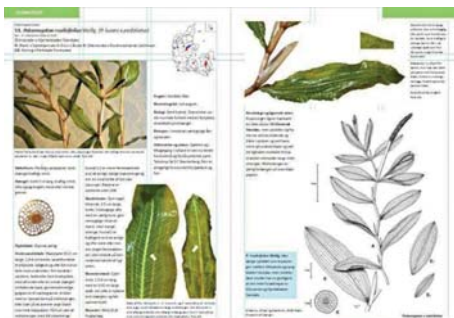
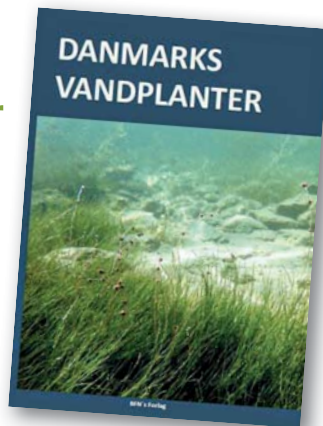
Då boken handlar om danska vattenväxter saknas en del nordliga arter i Sverige som inte finns i Danmark. Ett exempel är nordnäckros *Nymphaea candida*. För vita

näckrosor *Nymphaea* kan man i stället ladda ner en nyckel från webbsidan Botaniska nycklar.

Ett annat exempel är trubbpilblad *Sagittaria natans*, men det är ingen art vi kan förvänta oss att finna i Västmanland. Möjligen skulle hybriden mellanpilblad *Sagittaria natans* × *sagittifolia* kunna dyka upp vid Dalälven. Den i norra Norrland förekommande slidnate *Stuckenia vaginata* är en annan svensk art som saknas i boken. På det hela taget tror jag dock att det är få arter som skulle kunna påträffas i Västmanland som saknas i boken.

Även om boken är relativt ny kan nyheter ha tillkommit i floran eller taxonomin kan ha setts över. Det gäller exempelvis de knepiga möjorna i släktet *Ranunculus* sektionen *Batrachium* där nya arter har tillkommit i Sverige. En nyckel av Torbjörn Tyler från 2019 för denna sektion finns att ladda ner på Botaniska nycklar.

Boken är ett praktverk på 560 sidor i A4-format och väger 2,8 kg. Det är därmed ingen bok man gärna bär med sig i fält, men är till mycket god hjälp hemmavid om man vill ge sig i kast med vattenväxter. Till boken hör en behändigare fältnyckel på 48 sidor. Boken finns att köpa på Naturbutiken för 648 kr inklusive frakt.

Ny i botanikens värld?

Av Josefin Kjellberg och Dennis Nyström

Välkommen till äventyret – det finns så mycket att upptäcka och att lära sig! Växternas värld är ett helt eget litet universum av allt från blommor till buskar och träd, som dessutom befinner sig i ett intrikat samspel med olika svampar och insekter. Botanik är läran om växter och ger dig verktyg och nycklar för att förstå alla våra vilda växter och deras fascinerande värld.

Som medlem i Botaniska Föreningen i Västmanlands län får du den fina tidskriften Blåsippan, som du nu håller i din hand. Här kan du läsa och få mer kunskaper om olika växter. Men du kan också följa med på någon av alla utflykter som föreningen anordnar. Där du kan gå bredvid och lära dig mer om

växterna eller bara peka på en blomma och få hjälp med att veta vilken art det är.

Här kan du utveckla ett intresse och börja upptäcka allt som växer runt omkring dig på egen hand. Du kommer kanske se blommor i vägkanten som du tidigare gått förbi och böja dig ner för att utforska vilken art det är, vilket släkte och vilken familj den tillhör, och börja fundera på varför den egentligen växer just där. Du kommer förmodligen börja se på dikeskanter med helt nya ögon. Vill du sedan gå ännu längre kanske du väljer att fördjupa dig i någon av de 677 arter av maskros som finns, eller i någon annan av de cirka 4 300 bofasta växterna i landet.

Välkommen till de vilda växternas värld!

Vi är många som är intresserade av växter. Här är det en humla som besöker en rödklint *Centaurea jacea*. Asköviken, 2021-08-20. Foto: Josefin Kjellberg

Mångfald bland vårens lökar i Västerås

Av Bengt Stridh

Vårens lökar i fin blom och även en del andra vårbloomor, dessutom i alldeles strålande väder. Det blev belöningen för de som mötte upp till fjolårets allra första utflykt i föreningen.

Den 18 april var det dags och platsen var Västerås stad. Det var första gången föreningen haft en sådan utflykt och den blev mycket lyckad.

Bägarkrokus *Crocus chrysanthus* blev första fyndet i landskapet Västmanland enligt Artportalen. Varieteten karpatersnöklocka *Leucojum vernum* var. *carpathicum*, som sågs på två platser, är också ny för Västmanland. De

två tidigare fynden av snöklocka i Västmanland hade inte bestämts till varietet, kanske är även något av dem denna varietet.

Snökrokus *Crocus tommasinianus* är andra fyndet i Västmanland. Två överraskande fynd av vildtulpan *Tulipa sylvestris* är de första i Västerås stad. Bara blad ännu så länge. Vildtulpan är sedan tidigare bara känd på några enstaka lokaler i Västmanland. Kejsarkrona *Fritillaria imperialis* har bara två tidigare fynd i Västmanland.

Bilderna är tagna under rekognoseringsturen dagen före utflykten och under utflykten.

Bägarkrokus *Crocus chrysanthus*. Blåsbo.

Vårkrokus *Crocus vernus*. Falkenbergiska kvarnen.

Vårkrokus. Kyrkbacken.

Vårkrokus. Kyrkbacken.

Snökrokus *Crocus tommasinianus*. Kyrkbacken.

Hasselört *Asarum europaeum* i blom. Djäkneberget.

Hasselört. Relativ oansenliga blad, där blommorna är dolda under bladen. Djäkneberget.

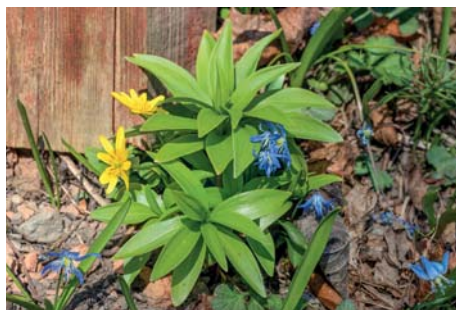
Pestskråp *Petasites hybridus*. Kyrkbacken.

Snödrotte *Galanthus nivalis*. Djäkneberget.

Leucojum vernum var. *carpathicum*. Kyrkbacken.

Kejsarkrona tillsammans med rysk blåstjärna och svalört *Ficaria verna*. Norrmalm.

Mora Aronsson visar böcker om lökar för Boel Bissmarck, Josefin Kjellberg och Dennis Nyström.

Rysk blåstjärna *Othocallis siberica*. Djäkneberget.

Stor vårstjärna *Scilla luciliae*. Kyrkbacken.

Vårstjärna *Scilla forbesii*. Norrmalm.

Smånunneört *Corydalis intermedia* med ovanligt många blommor. Kyrkbacken.

Sibirisk nunneört *Corydalis nobilis*. Kyrkbacken.

Porslinshyacinth *Puschkinia scilloides*. Trumslagarbacken.

Stor svävflugan *Bombylius major* besöker vårlök *Gagea lutea*. Kyrkbacken.

Vildtulpan *Tulipa sylvestris*. Enbart blad. Påminner om vårlök, men bladen är större och spetsigare. Det kan vara ett vegetativt bestånd, som inte blommar. Djäkneberget.

Några angenäma fynd sommaren 2022

Av Gunnar Björndahl

När man har åtagit sig inventeringsrutor, så måste man ju försöka ”rota igenom” så mycket som möjligt av rutan – och vid olika tidpunkter under vegetationsperioden. Då finns ju också möjligheter att träffa på särskilt intressanta arter. Det gäller både arter som har varit kända i området sedan tidigare, och helt nya noteringar. Här följer några exempel.

Parkgröe *Poa chaixii*

Detta gräs är känt sedan lång tid tillbaka i rutan 10G6b Säterbo. I ”Västmanlands Flora” av Malmgren (1982) nämns en förekomst nära Hjälmare docka, och en utgången fö-

rekomst på kyrkogården i Säterbo. Även på senare år har ju parkgröe noterats i området, innan jag började inventera här. Sommaren 2022 hittade jag parkgröe även längre söderut vid vägen mellan Hjälmare docka och Värhulta, också inne på Sörmlands-sidan, samt på en skogsbilväg öster om den här vägen, nära gården Bidalen. Parkgröe är såvitt jag förstår inte alltför svårt att känna igen. Om det rör sig om ett stort gräs med typiska *Poa*-småax och dessutom plattade bladslidor, och man är på jämförelsevis torr och kulturpåverkad mark, så kan det knappast vara något annat än parkgröe.

Parkgröe nära Hjälmare kanal, 2022-06-15.

Dårört nära kraftverket med skylten "Säterbo energi", på kartan "Prins Karl", 2022-05-16.

Dårört *Scopolia carniolica*

Namnet går bra ihop med namnen på "kompisarna" i potatisfamiljen (bolmört, spikkklubba, belladonna, besksöta, nattskatta, bocktörne och så vidare). Denna tidigt blommande växt dök upp vid korsningen mellan vägarna mot Hjälmare docka respektive Hällby kvarn, inne bland vad som verkar vara rester av byggnader. Den här platsen, med en kraftstation i den gamla kanalen, har visat sig hysa även en del annat intressant.

Dårörten är såvitt jag förstår inte möjligt att förväxla med särskilt många andra arter. Arten har inte omnämnts i Artportalen från Arboga under 2000-talet.

Krissla på jordhög nära Arboga golfklubb, 2022-10-04 (övre) och 2022-09-06 (nedre).

Krissla *Pentanema salicinum*

Krissla brukar ju finnas på kalkrik mark – i Västmanland har jag noterat den vid Björskogsnäs (med urkalksten). Vid golfbanan väster om Arboga fanns något krissla-aktigt på en jordhög. Beroende på växtplatsen blev jag först helt förundrad, men efter mer ingående undersökning kunde jag inte få det till någon annan art. Man kanske har fraktat jord till golfbanan från något ställe med mer ursprunglig förekomst av krissla.

Jag kan för övrigt också nämna att jag såg ängsskära, *Serratula tinctoria*, alldeles i närheten, men det blev ju inte så snygga bilder när jag först såg den så sent som 4 oktober, även om det var en väldigt vacker brittsommardag.

Lupinväppling nära sportfiskeviken, Sundsjön, sydväst Arboga, 2022-06-14.

Bågsäv vid Villagatsbadet, Arboga, 20 september, 2022-10-06.

Lupinväppling *Thermopsis montana*

Nu riktar vi uppmärksamheten mot rutan 10F6j Racksätter. Det visade sig att området kring sportfiske-viken Sundsjön (som ju hänger ihop med Tjurlången) innehåller en hel del intressant. Här ska bara nämnas att lupinväppling dök upp vid gångvägen från parkeringen ner till Sundsjön. Lupinväppling verkar inte ha omnämnts i Artportalen från Arboga kommun tidigare. Det som oroad (eller oroar?) mig något är att det även finns andra *Thermopsis*-arter. Men enligt den nya "Norsk Flora" ska en annan etablerad art ha betydligt bredare småblad, så när småbladen är mer i form som skogsklöver eller blomsterlupin, så ska man förhoppningsvis inte vara alltför osäker på bestämningen.

Bågsäv *Scirpus radicans*

Vid kanalcaféet vid Hjälmare docka påpekar man ju stolt att det finns bågsäv i dockan. När man som jag har bott i Karlstad tidigare så har man "viss känsla" för denna växt. Utöver Säterbo-rutan noterade jag sommaren 2022 bågsäv vid Villagatsbadet inne

i Arboga. Och i "Västmanlands Flora" nämns bågsäv från området strax uppströms Villagatsbadet, alltså vid Nästkvärn och Höjen. Dock finns inget därifrån i Artportalen från 2000-talet, dessvärre.

Vi får hoppas att bågsäven har tålt högvattnet i januari 2023.

Vad kan vi säga mer?

Eftersom rutan 10F6j Racksätter till stor del når in i Götlunda socken, så är vi ju i landskapet Närke. Därför finns också en hel del arter omnämnda i "Närkes Flora" (Löfgren 2013) – även i den del av Götlunda som ligger i Racksätter-rutan. Vi kan ju nämna ängsskära en gång till, och vippärten vid Halvarsborg.

Ännu är en hel del ytor i både Racksätter och Säterbo oinventerade (i alla fall av mig). Så jag tänker ta nya tag sommaren 2023!

Referenser:

Löfgren, Lars. 2013. *Närkes Flora*. Uppsala: SBF-förlaget.
Malmgren, Ulf. 1982. *Västmanlands Flora*. Stockholm: Forskningsrådets förlagstjänst.

Floraväkteri i Västmanlands län 2022

Av Bengt Stridh

Förra årets verksamhet i Floraväkteriet var omfattande med 544 besök på 501 lokaler, varav 31 utan återfynd, enligt uttag i Artportalen 2023-04-11.

Antalet besök och lokaler inlagda i projekt Floraväkteri Sverige i Artportalen från Västmanlands län redovisas i Tabell 1 och Figur 1. Flest besök gjordes på lokaler för NT-arter (262), som svarade för 48 procent av de besökta lokalerna. Det är en liten minskning i antal besökta lokaler jämfört med i fjol som beror på färre besökta NT-lokaler och framför allt färre besökta lokaler för länsarter, medan antalet besökta EN-lokaler och VU-lokaler ökade jämfört med 2021.

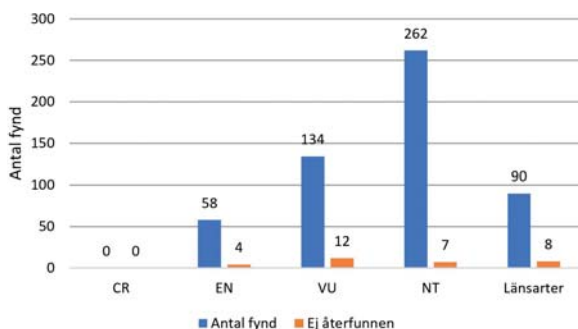
Alla besökta lokaler i Västmanlands län under 2022 visas i Figur 2. Det var en god spridning i länet, med en viss koncentration i tätorternas närhet, vilket kan tolkas som att de flesta floraväktare är aktiva i närheten av där man bor.

Flest fynd gjordes i kommunerna Västerås (124), Sala (103) och Surahammar (88), se Figur 3. Kommunerna Fagersta, Hallstahammar, Kungsör och Norberg hade färre än 20 fynd och där finns en potential att öka floraväktarverksamheten.

Totalt 88 arter eller underarter rapporterades under året, varav 7 utan återfynd. Den mest rapporterade arten 2022 var knärot

Tabell 1. Antal besök och antal lokaler per kategori i floraväkteriet i Västmanlands län 2022. Siffror inom parentes är en jämförelse med 2021

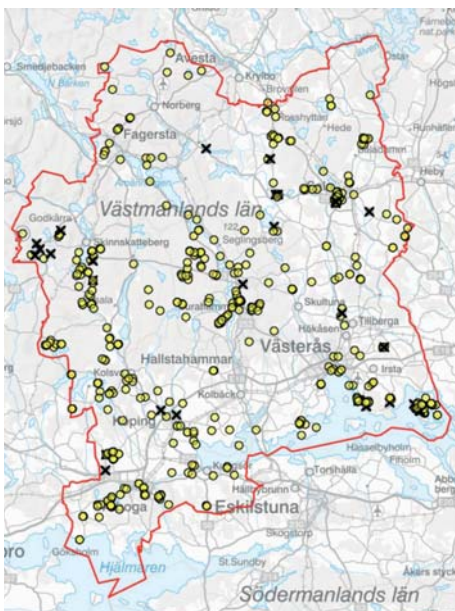
Kategori	Antal besök	Antal lokaler	Varav utan återfunna
CR (akut hotad)	0	0	–
EN (starkt hotad)	58 (51)	44 (43)	4 (3)
VU (sårbar)	134 (102)	117 (99)	12 (14)
NT (nära hotad)	262 (285)	252 (269)	7 (27)
Länsarter	90 (147)	88 (142)	8 (10)
Summa	544 (585)	501 (553)	31 (54)

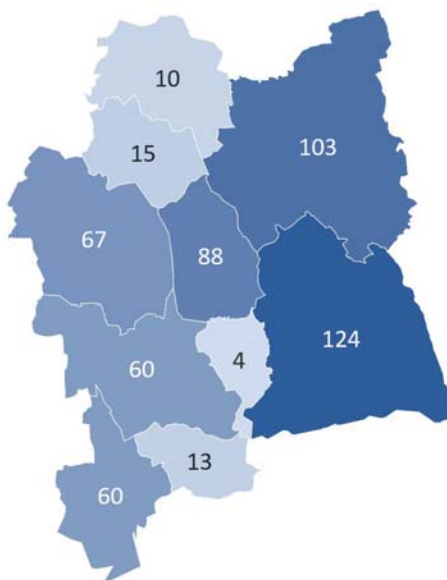
Figur 1. Antal fynd och antal besök utan återfynd per kategori i floraväkteriet i Västmanlands län 2022. Uttag: 2023-04-11

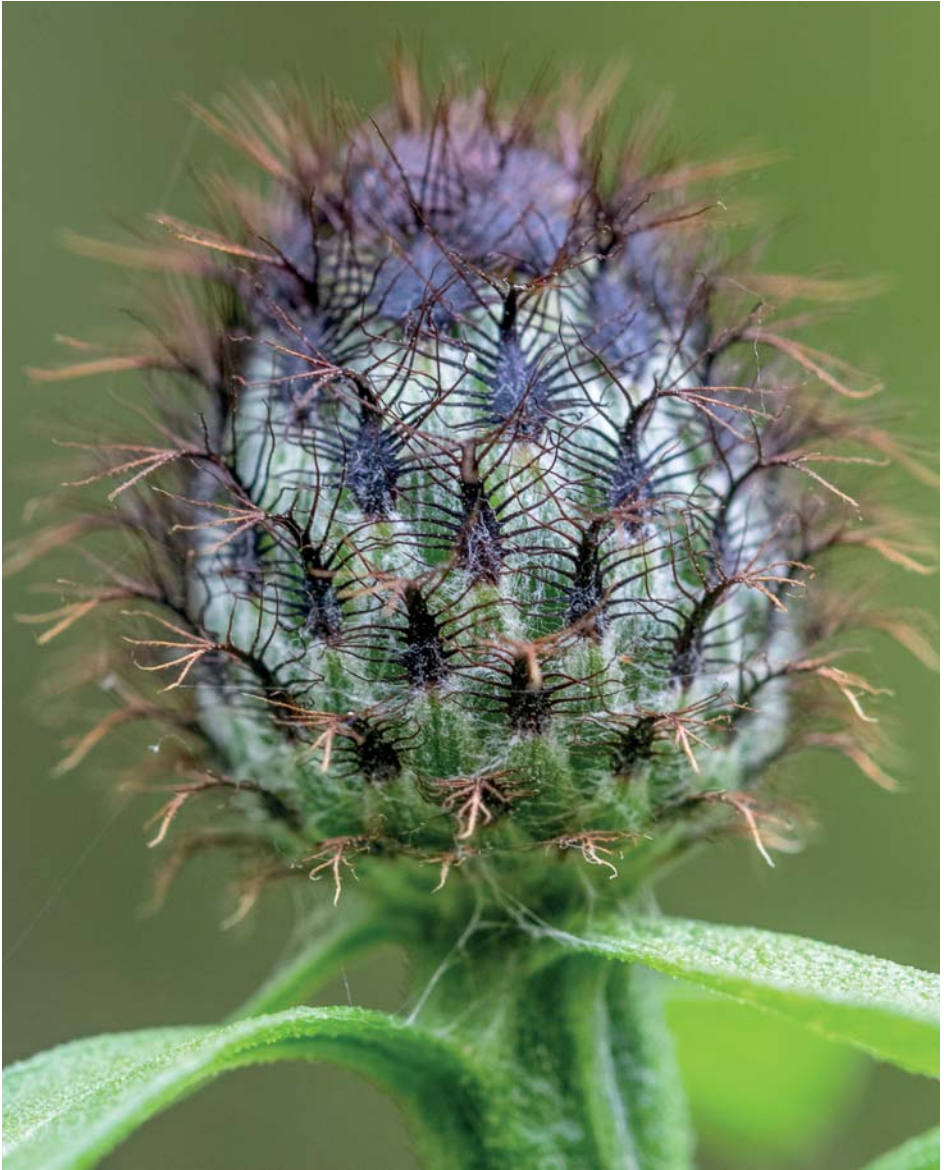
Vit kattost *Malva pusilla* (VU). Ångsö slott, 2021-08-08. Dök efter lång frånvaro i länet tillfälligt upp på två lokaler 2021, men återfanns inte på någon av dem 2022.

Figur 2. Besökta lokaler i floraväkeriet i Västmanlands län 2022.

Figur 3. Antal fynd per kommun i floraväkeriet i Västmanlands län 2022. Uttag: 2023-04-11

Finnklint *Centaurea phrygia* subsp. *phrygia* (EN). Sala, 2022-07-24. Enda lokalen i länet.

Goodyera repens med 76 fynd på 71 lokaler. De 26 mest rapporterade arterna visas i Tabell 2.

I floraväkteriet ingår inte ask *Fraxinus excelsior* (EN) och skogsalm *Ulmus glabra*

(CR). Förekomster av rödlistade småarter var liksom tidigare år på grund av artbestämningssvårigheterna och kunskapsbrist inte prioriterade att leta efter.

Flera floraväktare sökes

För att bevara hotade växter behöver vi aktuell kunskap om var arterna finns och om de ökar eller minskar. I Floraväkeriet besöker vi regelbundet deras kända växtplatser.

Vid varje besök räknas hur många exemplar som finns av arten. Eventuella hot mot växtplatsen eller växten noteras.

Kunskapen om arternas tillstånd används på många olika sätt i naturvårdsarbetet. För dig som vill hjälpa till med miljöövervakning är floraväkeri en möjlig aktivitet.

Kontakta Bengt Stridh om du vill bli floraväktare.

Tabell 2. Mest rapporterade arter i floraväkeriet i Västmanlands län 2022. Arter utan kategori är ovanligare länsarter som vi tagit med i floraväkeriet.

Kategori	Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Antal fynd	Antal lokaler
VU	Knärot	<i>Goodyera repens</i>	76	71
NT	Svinrot	<i>Scorzonera humilis</i>	58	56
NT	Skogsklocka	<i>Campanula cervicaria</i>	34	30
VU	Vanlig backsippa	<i>Pulsatilla vulgaris</i> subsp. <i>vulgaris</i>	33	26
EN	Mosippa	<i>Pulsatilla vernalis</i>	31	25
NT	Gullklöver	<i>Trifolium aureum</i>	28	26
NT	Vårstarr	<i>Carex caryophylla</i>	20	20
NT	Krusfrö	<i>Selinum carvifolia</i>	15	15
NT	Backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	13	13
NT	Pilblad	<i>Sagittaria sagittifolia</i>	10	10
NT	Desmeknopp	<i>Adoxa moschatellina</i>	9	9
NT	Flentimotej	<i>Phleum phleoides</i>	9	9
NT	Klasefibbla	<i>Crepis praemorsa</i>	9	9
EN	Sen fältgentiana	<i>Gentianella campestris</i> var. <i>campestris</i>	9	5
NT	Småsnärjmåra	<i>Galium spurium</i> subsp. <i>vallantii</i>	9	9
NT	Månlåsbräken	<i>Botrychium lunaria</i>	7	5
	Skogsbjörnbär	<i>Rubus nessensis</i>	7	7
	Skogsknipprot	<i>Epipactis helleborine</i>	7	7
	Brudsporre	<i>Gymnadenia conopsea</i>	6	5
EN	Fältgentiana	<i>Gentianella campestris</i> subsp. <i>campestris</i>	6	6
VU	Hällebräcka	<i>Saxifraga osloënsis</i>	6	4
VU	Lungrot	<i>Blitum bonus-henicus</i>	5	4
	Natt och dag	<i>Melampyrum nemorosum</i>	5	5
	Parkgröe	<i>Poa chaixii</i>	5	5
NT	Riddarsporre	<i>Consolida regalis</i>	5	5
EN	Ryl	<i>Chimaphila umbellata</i>	5	4

Kantarell, narrkantarell och stinkmussling

Av Tina Nordberg

Vem gillar inte att plocka svamp och travar på kilometervis för att finna det perfekta svampstället med delikatesser att fylla korgen med.

Det gäller att vara uppmärksam, det kan finnas en katt bland hermelinerna. Här är tre arter om är så pass lika att ett ovant öga kan gå på en nit:

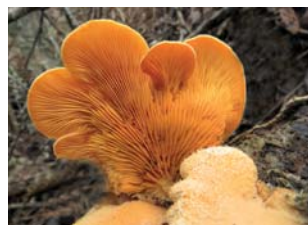
Kantarell
Cantharellus cibarius

Narrkantarell
Hygrophoropsis aurantiaca

Stinkmussling
Phyllotopsis nidulans

Kantarell

En utmärkt matsvamp, som är många plockares favorit. Många säger att de bara plockar kantareller. I folkmun kallad ”Skogens guld”.

Växer i både löv- och barrskogar över hela landet, gärna vid lite hårdare vägkanter utmed skogsvägar.

Kantarellen är vackert gul med samma färg på både hatt och fot, köttet däremot är ljusare mot det gulvita hållet. På undersidan av hatten finns inte skivor utan tydliga åsar.

Vad luktar kantareller, ja säg det, mild frisk skogsdoft, jag hittar ingen doft att relatera till. De doftar helt enkelt kantareller.

I Sverige finns inga giftsvampar som liknar kantarell. Som en bonus är kantareller sällan angripna av larver.

Narrkantarell

Den här lilla kluriga svampen kan för en nybörjare lätt förväxlas med kantarell. Det är ingen fara för svampen anses vara giftfri, men är seg eller sladdrig och smaklös. Därför är det bara bara bortkastat arbete att plocka och släpa hem i korgen. Den räknas inte som matsvamp.

Narrkantarellen växer i både barr- och blandskog i förna och på murken ved av barrträd, gärna vid stubbar och myrstackar.

Hatten är tunnköttig och den sega foten är ihålig. Hattens ovansida är ofta mörkgul medan undersidan drar mera åt orange. Svampen har täta gaffelgrenade skivor.

Stinkmussling

För många år sedan stod det att läsa i lokal-tidningen i Köping att en person hittat kantareller på en stubbe i skogen. Bilden visade solklara stinkmusslingar, vilket jag försynt påpekade för redaktionen. Om personen smakat på svampen förtäljde inte historien.

Det påstås att svampen stinker, vill säga att namngivaren hade känslig näsa. Visst har den en speciell doft, men stank kan jag inte hålla med om.

Växer i både barr och blandskogar från hösten till vintern, jag har hittat fina exemplar i januari. De solfjäderformade fruktkropparna växer på död ved av både löv- och barrträd.

Färgen varierar från orangegul för unga exemplar till blekgult med åldern, hatten är på ovansidan lurvig på unga fruktkroppar.

Lika som bär

Har du tips på växter och svampar som är lika som bär? Hör av dig till:

blasippan@yahoo.com

Tina Nordberg, 070-303 16 10

Jan Petersson, 070-687 65 31

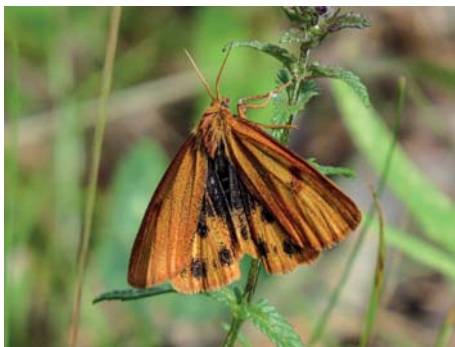
FOTOsyntesen

Här kan du dela med dig av dina bilder som har med botanik och naturupplevelser att göra! Skriv vad bilden föreställer samt var och när den är fotograferad. Genom att skicka in bilden godkänner

du att BFIV får publicera den i Blåsippan samt på föreningens webbplats och Facebooksida. Du får förstås gärna skicka flera bilder. Skicka i högupplöst originalformat till: blasippan@yahoo.com

Inventering Möklinta. Luppläge. Vad finner Bengt Stridh där nere i gruset? 2016-07-09. Foto: Tina Nordberg

Inventering Möklinta, rödfransad björnsinnare *Diacrisia sanno*, hona, Gäddebo klurig rackare då hane och hona är så olika. 2016-07-10. Foto: Tina Nordberg

Större mantelfly *Xylena exsoleta*, överraskade med sin färgrikedom under sena aftonen centralt i Möklinta. 2016-07-09. Foto: Tina Nordberg

Eina Marklund har dukat upp smörgåsbordet med mossor i Strömsholm. 2014-10-05. Foto: Tina Nordberg

Underviol *Viola mirabilis*. Blåbandsbacken, 2022-05-08.
Foto: Bengt Stridh

Vanligt backskärfrö *Noccaea caerulea* subsp. *caerulea*. Dyudden, 2022-05-08. Foto: Bengt Stridh

Skogsbingel *Mercurialis perennis*. Blåbandsbacken, 2022-05-08. Foto: Bengt Stridh

Tack

till alla er som på olika sätt delar kunskaper, bilder och upplevelser här i Blåsippan och i Facebookgruppen Vilda Växter i Västmanland.

Vad vill du läsa om i nästa Blåsippan?

*Hör av dig till
Blåsippans redaktion:*

blasippan@yahoo.com

Jan Petersson
070-687 65 31

Tina Nordberg
070-303 16 10

Nästa Blåsippan kommer ut hösten 2023. Manusstopp 30 september.

Föreningen för dig med intresse för botanik i Västmanlands län

Vårt syfte är att främja utbytet av erfarenheter och kunskaper mellan medlemmarna, öka intresset för och kunskapen om botanik i Västmanlands län, verka för skydd och vård av hotade arter och växtmiljöer samt inventera länets växter och svampar. Det gör vi genom kurser, utflykter, inventeringar och föredrag. Välkommen!

Medlemsavgift 2023

Medlemskap i föreningen erhålles genom att betala medlemsavgiften som är 150 kronor per person och 200 kronor för hel familj på bankgiro 308–6865. Om du betalar med inbetalningskort meddela också ditt namn och din e-postadress på inbetalningskortet. **Swish:** 123 359 6780

Ny e-postadress?

Glöm inte att skicka din nya e-postadress till vår kassör Kenneth Nordberg, e-post: pkenneth.nordberg@gmail.com

Vi mejlar inbjudningar, påminnelser med mera under året.

Webbplats: www.bfiv.se

Vi ses även på Facebook!

Sök på Vilda växter i Västmanland och gå med i gruppen.

Styrelse vald 2023

Bengt Stridh, ordförande
Gäddeholm 73, 725 97 Västerås
070–532 30 67, stridh.bengt@telia.com

Ann-Christin (Tina) Nordberg, vice ordförande
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
070–303 16 10,
tina_nordberg@hotmail.com

Bo Eriksson, sekreterare
Aspvretsvägen 4, 733 60 Västerfärnebo
0224–74 01 12, 070–510 57 21
fagelbo45@gmail.com

Kenneth Nordberg, kassör
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
073–934 82 85,
pkenneth.nordberg@gmail.com

Einar Marklund, Surahammar,
073–783 68 40,
einar.marklund@bredband.net

Gunnar Björndahl, Arboga, 070–230 54 82,
gunnarbjorndahl111@gmail.com

Josefin Kjellberg, josefin.kjellberg@gmail.com

Dennis Nyström, reggamig2012@live.se

Valberedning:

Lise-Lotte Norin, sammankallande, Surahammar,
072–240 87 01

Leif Johansson, Skinnskatteberg, 070–513 11 54

Revisor: Sylva Arnell

Revisorssuppleant: Lars Gustavsson

Återkommande använda källor och förkortningar

Utbredningskartor:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Artkaraktärer och växtplats:

Mossberg, Bo, och Stenberg, Lennart. 2018.

Nordens Flora. Stockholm: Bonnier Fakta.

Malmgren, Ulf. 1982. *Västmanlands Flora*. Stockholm:

Forskningsrådets förlagstjänst

Etymologi och användning:

Corneliuson, Jens. 2000. *Växternas namn*. 2. uppl.

Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Linné, Carl von. 1986. *Svensk Flora*. Stockholm: Forum.

(originalutgåva *Flora svecica*, 1755)

(Originalalets titel: *Flora svecica*, utgiven av Lars Salvius, Stockholm, 1755)

Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/>

Förkortningar:

sp. = specie: obestämd art

spp. = species: flera obestämda arter

subsp. = subspecie: underart

subssp. = subspecies: flera obestämda underarter

s.str. = sensu stricto: i strikt bemärkelse

s.lat. = sensu lato: i vidare bemärkelse

Äkta ängsbräsma *Cardamine pratensis* subsp. *pratensis*. Dyudden, 2022-05-21. Foto: Bengt Stridh

www.bfiv.se